

Sammanställning från seminariedagen 6 december 2017

Flyktinghanteringen 2015 - lärdomar inför framtida samhällsstörningar

Länsstyrelserna och MSB arrangerade den 6 december 2017 en seminariedag om flyktinghanteringen 2015 ur perspektivet geografiskt områdesansvar. Utifrån slutsatserna i de utvärderingar och rapporter som tagits fram efter flyktinghanteringen, diskuterade seminariedeltagarna gruppvis hur de utmaningar som konstaterats avseende samverkan och ledning kan tas om hand. I denna PM återges huvuddragen från gruppernas redovisningar. Syftet med underlaget är dels att det ska användas till utveckling och åtgärder inom ramen för respektive aktörs ansvarsområde, dels till diskussion i Samverkansområdet Geografiskt områdesansvar om behovet av gemensamma åtgärder.

1. Utvecklad dialog mellan myndigheter – hur åstadkommer vi ömsesidig informationsdelning och återkoppling?

På ett övergripande plan framförs att det behöver skapas en ökad förståelse för att ansvarsprincipen innefattar *en skyldighet att samverka*. Varje aktör borde med andra ord ha ett "mind-set" och en förståelse för att alla har en skyldighet att dela med sig av sitt läge (bland annat i WIS), oavsett vilken nytta man tror att andra kommer att ha av detta. Detta gäller även sektorsvisa lägesbilder och i samband med viktiga beslut. Det handlar om att bidra till perspektivförståelse hos alla aktörer och till att andra kan utföra sina uppdrag på bästa sätt. Skyldighet att dela lägesbilder stärker även förhållandet mellan geografiskt områdesansvariga och sektors-/expertmyndigheter vid en samhällsstörning.

För att kunna möjliggöra detta i praktiken behövs bland annat vägledning kring vilka verktyg som kan användas, t.ex. WIS (men beakta att alla aktörer inte använder WIS). Det behöver vidare klargöras vilken information som kan delas respektive inte kan delas öppet samt inrättas fora för att kunna dela känslig information.

Vad gäller samverkanskonferenser behöver *syftet tydliggöras* ytterligare. Detta innefattar en mer specifik "beställning" till aktörerna. Vad behöver delas? Vad ska informationen användas till? Hur ska återkoppling ske och vad behöver återkopplas? Då vet aktörerna vad de har att förvänta sig och kan planera sitt deltagande. Det ger även möjlighet att se till att rätt person med rätt mandat deltar och att varje deltagare har förutsättningar att bidra.

Utöver detta lyfter grupperna fram att det finns behov av att:

- Förskjuta samverkanskonferensernas fokus från lägesbild till inriktning/konkreta åtgärder/prioritering/återkoppling. För att möjliggöra det behöver den geografiskt områdesansvariga aktören bereda underlag och samordna lägesbilder inför en bredare samverkanskonferens. Ett led i detta kan vara att visualisera lägesbilden i WIS. Vid samverkanskonferensen räcker det sedan om den geografiskt områdesansvariga aktören inledningsvis sammanfattar lägesbilden, bland annat i syfte att kvalitetssäkra den. Sammantaget leder det till att en ensad inriktning snabbare kan förmedlas ut i systemet.
- Se till att lägesbilderna blir mer kärnfulla/kortare och att vi bli bättre på att sortera information inför t.ex. en samverkanskonferens.
- Etablera en tydlig operativ rytm så att olika steg i informationsinsamlingen kan jacka i varandra i rätt ordning.
- Anpassa lägesbilden så att den på ett bättre sätt stödjer länsstyrelserna och andra aktörer utöver att vara ett underlag för regeringen.
- Vara uppmärksam på om kommunal kompetens behövs på samverkanskonferenserna.
- Se till att uppföljning sker efter samverkanskonferenserna.
- Verka för att återkoppling sker på samtliga nivåer – från MSB till länsstyrelser och från länsstyrelser till kommuner.

2. Stärkt inriktning och samordning – hur skapar vi förutsättningar för en tydligare ansvarsfördelning och uttolkning av roller?

Grupperna lyfter fram att vi behöver *utveckla förhållningssättet till geografiskt områdesansvar*. Fokus bör ligga på *vad* som ska åstadkommas (inriktning och prioritering) och roll-/ansvarsfördelning *snarare än hur* det geografiska områdesansvaret ska utövas rent praktiskt. Systemet blir då mer självgående. Kanske behöver ”krisbegreppet” avdramatiseras för att möjliggöra detta menar en grupp. *Harmoniseringsuppdraget*¹ betraktas som ett viktigt bidrag till en mer enhetlig tolkning och till det vidare arbetet inom ramen för regeringsuppdraget². Vidare har Nordsam, Ösam och Sydlänssamverkan fortsatt en viktig roll i att bidra till tydligare ansvarsfördelning och utveckling.

Andra förslag och synsätt som framförs för att stärka inriktning och samordning är att:

- Skapa förståelse för varandras olikheter. Vissa använder Nato-standard för sin samverkansmodell och andra inte. Vi behöver kunna förstå varandra oavsett dylika skillnader i arbetssätt.
- Förtydliga och öva ”sektorsansvaret”.
- Se till att personer med juridisk kompetens deltar i ett tidigt skede av hanteringen.

Ifråga om samverkan med *frivilliga* konstateras att det är viktigt att *omhänderta det engagemang som finns inom frivilligheten* och hitta synergier, bland annat utifrån ett förtroendebyggande perspektiv. Några led i detta bedöms vara att arbeta aktivt med kartläggning av regionala frivilligorganisationer/resurser och inrätta forum för samverkan med frivilliga som sammankallas med regelbundenhet. Rutiner bör skapas som ger möjlighet till snabbt agerande.

¹Länsstyrelserna 2017-09-28. Dnr: 450-5551-2017, Länsstyrelsen Västerbotten

² Uppdrag till Länsstyrelsen i Uppsala län att ta fram en vägledning för länsstyrelsernas utövande av det geografiska områdesansvaret 2017-11-23, Ju2017/09023/SSK

3. Ett mer handlingsinriktat förhållningssätt – hur förhåller vi oss till tidig information?

Det handlar i stor utsträckning om att *våga* menar grupperna. Våga starta tidigt, våga vara offensiv och agera på det du har samt var beredd att ompröva underhand. Våga göra saker som inte kommer till användning och vara igång hela tiden. Det är också viktigt att våga tänka i termer av konsekvenser. Ett bra exempel som lyfts fram här är SMHI:s arbete med konsekvensbaserade vädervarningar.

Andra förslag och synsätt som förs fram för att uppnå ett mer handlingsinriktat förhållningssätt är att:

- Utveckla omvärldsbevakning. En intressant modell för detta som lyfts fram är den med en särskild ”händelseansvarig” som utses utifrån sitt kompetensområde och sedan kan ”kläs på” till stabschef eller kompletteras med stabskompetens från annan del av organisationen. Syftet är att den händelseansvarige ska bevaka en identifierad fråga proaktivt utifrån sin expertis.
- Säkerställa tydlig länk mellan omvärldsbevakning och beslutsforum.
- Öva situationer med ofullständigt underlag i högre grad.
- Försöka koppla ihop signaler med det analysarbete som gjorts inom ramen för RSA i ett tidigt skede av en samhällsstörning.

4. En flexiblere ansats – hur tar vi höjd för att hantera fler och ”nya” frågor inom krisberedskapen?

De flesta grupper betonar att en flexiblere ansats nås genom att *tillvarata det generella* – flytta fokus från scenarier till förmågor och mekanismer och utgå från övergripande analyser som kan appliceras på fler typer av samhällsstörningar. Scenarier betraktas likväl som ett värdefullt komplement som man behöver arbeta vidare med.

Vidare konstateras att rollen som geografiskt områdesansvarig handlar om att täppa till de hål som uppstår om aktörerna inte är vana att verka inom krisberedskapssystemet. Flexibilitet i detta perspektiv består i att göra det enkelt för ”nya aktörer” att delta i samverkan. För geografiskt områdesansvariga aktörer ställer detta krav på att vi har förberett oss innan och att vi snabbt kan tydliggöra förväntningar på aktörerna. Vidare krävs övning och utbildning. Vi behöver se till att fler i respektive organisation har kunskap om krisberedskap då ansvaret kan vila på många olika delar av organisationen vid en samhällsstörning. Andra förslag och synsätt som förs fram för att bidra till en flexiblere ansats är att:

- Utveckla vardagsstrukturerna så att dessa kan fungera även vid en samhällsstörning.
- Fokusera på verksamhetsansvar som måste fungera såväl i vardag som i kris och krig snarare än en ”krisberedskapsprofession”.
- Identifiera aktörer som har samhällsviktig verksamhet utifrån målen för samhällets säkerhet.
- Knyta till sig branschorganisationer.

Slutligen konstaterar en grupp att krisberedskapen ibland kan upplevas som ”hård” och lyfter särskilt frågan om hur vi ska få med de sociala aspekterna.

5. Ökad förståelse för krisberedskapsfrågor och behovet av samverkan – hur bygger vi upp och vidmakthåller kunskap?

Vi som arbetar med krisberedskap behöver bli bättre ambassadörer för frågorna. Grupperna lyfter särskilt fram att vi behöver prata om krisberedskap i olika typer av forum, bjuda in aktörer brett och stå upp för den samverkan och de strukturer vi har etablerat. Det är också viktigt att sprida kunskapen inom respektive organisation, t.ex. i ledningsgrupper. Sistnämnda kan ses som ett led i att tydliggöra att detta är hela organisationens ansvar och inte bara "krisorganisationens".

Andra förslag och synsätt som lyfts fram för att skapa en ökad förståelse för krisberedskap och samverkan är att:

- Ta fram ett "dummy-paket" för oinitierade.
- Utbilda alla som har samhällsviktig verksamhet i krisberedskapssystemet.
- Utveckla nya och befintliga nätverk och introducera krisberedskapsfrågorna i det förebyggande arbetet i dessa.
- Dra nytta av det arbete som görs avseende civilt försvar inom krisberedskapen. Viktigt dock att säkerställa att helhetsperspektivet hela tiden finns med, d.v.s. inte bara fokus på stödet till Försvarsmakten utan även på hur vi arbetar för att säkerställa övriga mål för det civila försvaret (värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna). Har man samtliga mål i åtanke kan krisberedskapen få en skjuts framåt.

Sammanställt av arbetsgruppen för seminariedagen.

Sammanställande: Anna Nöjd, MSB (anna.nojd@msb.se)